

Date: 17th April-2025

MAKTABGACHA YOSH DAVRIDA PSIXIK RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI

Asatulloeva Nazira Akram qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim yonalishi
1-bosqich 108-guruh talabasi
+ 998 88 032 98 06

Shomurotov Ulugkek Melikboboyevich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti, Pedagogika va psixologiya
kafedrası o'qituvchisi (maqola ilmiy rahbari)
<https://orcid.org/0009-0008-8004-499X>
ulugbekshomurotov986@gmail.com

Yo'ldoshev Tojiddin Abdukarimovich

Katta o'qituvchi
Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti Pedagogika va psixologiya kafedrası
<https://orcid.org/0009-0005-2549-6959>
tojiddinyuldashev1@gmail.com

Annotatsiya: Maktabgacha yosh davri (3–7 yosh) bolalar psixik rivojlanishining eng muhim bosqichlaridan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning psixik rivojlanish xususiyatlari, ong va tafakkur taraqqiyoti, hissiy va ijtimoiy rivojlanish jarayonlari tahlil qilinadi. Shuningdek, bolalarning nutq rivojlanishi, ijodiy fikrlashi va o'yin faoliyatining ahamiyati yoritiladi. Ilmiy tadqiqotlar asosida bolalar psixikasining rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar va pedagogik yondashuvlar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Maktabgacha yosh, psixik rivojlanish, nutq taraqqiyoti, ijtimoiy rivojlanish, hissiy rivojlanish, o'yin faoliyati, ijodiy fikrlash, pedagogik yondashuv.

Абстрактный: Дошкольный возраст (3-7 лет) – один из важнейших этапов психического развития детей. В данной статье анализируются особенности психического развития детей дошкольного возраста, развитие сознания и мышления, процессы эмоционального и социального развития. Также будет подчеркнута важность развития речи, творческого мышления и игровой деятельности детей. На основе научных исследований анализируются факторы, влияющие на развитие детской психики и педагогические подходы.

Ключевые слова: Дошкольный возраст, психическое развитие, речевое развитие, социальное развитие, эмоциональное развитие, игровая деятельность, творческое мышление, педагогический подход.

Abstract: Preschool age (3–7 years) is one of the most important stages of children's mental development. This article analyzes the characteristics of the mental development of

Date: 17th April-2025

preschool children, the development of consciousness and thinking, and the processes of emotional and social development. It also highlights the importance of children's speech development, creative thinking, and play activities. Based on scientific research, factors and pedagogical approaches that influence the development of children's psyche are analyzed.

Keywords. Preschool age, mental development, speech development, social development, emotional development, play activities, creative thinking, pedagogical approach.

KIRISH

Maktabgacha yosh davri bolaning shaxs sifatida shakllanishi, uning kognitiv va ijtimoiy qobiliyatlarining rivojlanishi uchun eng muhim bosqich hisoblanadi. Bu davrda bolalar atrof-muhitni o'rganib, o'ziga xos xulq-atvor me'yorlarini o'zlashtiradi, nutq va mantiqiy tafakkur rivojlanadi. Bolalarning psixik rivojlanish jarayonlarini chuqur o'rganish ta'lim va tarbiyaning samaradorligini oshirishga yordam beradi.

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR PSIXIK RIVOJLANISHINING UMUMIY XUSUSIYATLARI.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning psixik rivojlanishi quyidagi asosiy yo'nalishlarda namoyon bo'ladi:

Nutq rivojlanishi: Bolalar ushbu davrda so'z boyligini oshiradi, grammatik tuzilishlarni o'zlashtiradi, muloqot qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Hissiy rivojlanish: Bolalar o'z his-tuyg'ularini ifodalashni, boshqa insonlarning hissiyotlarini tushunishni o'rganadi.

Ijodiy tafakkur: Bolalar rang-barang ijodiy faoliyat turlariga (rasm chizish, qo'g'irchoq o'yinlari, she'r o'qish, hikoya tuzish) qiziqish bildiradi.

O'yin faoliyati: Maktabgacha yosh bolalari uchun asosiy faoliyat turi o'yin bo'lib, bu orqali ular jamiyat qoidalarini o'rganadi va muloqot ko'nikmalarini shakllantiradi.

NUTQ RIVOJLANISHI VA TAFAKKUR SHAKLLANISHI.

Maktabgacha yosh bolalar nutqining rivojlanishi turli bosqichlardan iborat bo'lib, nutqning faollashuvi va muloqot ehtiyojining ortishi bilan bog'liq. Ushbu davrda quyidagilar muhim ahamiyatga ega:

Lug'at boyligi oshishi va jumla tuzish qobiliyatining rivojlanishi;

Ovozli nutqdan ichki nutqqa o'tish jarayoni;

Mustaqil hikoya tuzish, savollarga javob berish qobiliyatining rivojlanishi.

Nutq taraqqiyoti tafakkur rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bolalarda mantiqiy fikrlash, tahlil qilish va xulosa chiqarish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

HISSIY VA IJTIMOIIY RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI.

Maktabgacha yosh davrida hissiy rivojlanish intensiv kechadi. Bolalar quyidagilarni o'rganadi:

O'z hissiyotlarini ifodalash va boshqarish;

Boshqa insonlarning hissiyotlarini tushunish va unga javob qaytarish;

Ijtimoiy qoidalarga moslashish, do'stlik va hamkorlik qobiliyatlarini rivojlantirish.

Date: 17th April-2025

Bu jarayonda ota-onalar va pedagoglarning roli juda muhim bo'lib, ular bolalarga hissiy va ijtimoiy tajriba orttirishda yordam berishi lozim.

O'YIN FAOLIYATINING PSIXIK RIVOJLANISHDAGI ÒRNI

O'yin – maktabgacha yoshdagi bolalar psixik rivojlanishining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. O'yin orqali bolalar quyidagilarni o'rganadi:

Ijtimoiy rollarni bajarish va jamiyat qoidalariga moslashish;

Tafakkur va tasavvur qobiliyatlarini rivojlantirish;

Muloqot qilish va jamoaviy hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirish.

Turli o'yin turlari – rolli o'yinlar, didaktik o'yinlar, konstruktiv o'yinlar va jismoniy o'yinlar bolalarning turli qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

PSIXIK RIVOJLANISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR

Maktabgacha yoshdagi bolalar psixik rivojlanishiga turli omillar ta'sir qiladi, jumladan:

Biologik omillar – irsiyat, fiziologik xususiyatlar;

Ijtimoiy omillar – oilaviy tarbiya, maktabgacha ta'lim muassasasi ta'siri;

Pedagogik omillar – tarbiya uslublari, ta'lim metodlari.

Ushbu omillar uyg'unligi bolalarning sog'lom psixik rivojlanishiga xizmat qiladi.

XULOSA

Maktabgacha yosh davrida bolalarning psixik rivojlanishi murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, nutq, tafakkur, hissiy va ijtimoiy rivojlanish kabi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. O'yin faoliyati, ijtimoiy tajriba va pedagogik ta'sir bolalarning shaxs sifatida shakllanishida katta ahamiyatga ega. Ota-onalar, pedagoglar va mutaxassislarining hamkorligi bolaning sog'lom psixik rivojlanishi uchun muhimdir. Bolalar psixikasining rivojlanishida emotsional barqarorlik, atrof-muhit bilan o'zaro munosabatlar va individual xususiyatlarni hisobga olgan holda tarbiya jarayonini yo'lga qo'yish lozim. Ta'lim va tarbiya jarayonida bolalarga o'z fikrlarini erkin ifodalash, mustaqil qaror qabul qilish va muammolarni hal qilish imkoniyatini berish kerak. Shuningdek, maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, o'qitish va tarbiya jarayonlarini individual yondashuv asosida tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. O'yin faoliyati, hikoyalar, tasviriy san'at va musiqiy mashg'ulotlar bolalarning kreativ fikrlashi, hissiy rivojlanishi va muloqot qobiliyatlarini oshirishga xizmat qiladi. Kelajakda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, innovatsion pedagogik yondashuvlarni joriy etish hamda bolalar psixologiyasi bo'yicha ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish zarur. Shu bilan birga, jamiyatda bolalarning psixologik farovonligini ta'minlash uchun ota-onalar va tarbiyachilarni qo'llab-quvvatlash tizimini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Vygotsky, L. S. (1984). Psixologiya razvitiya rebenka. Moskva: Pedagogika.
2. Piaget, J. (1969). The Psychology of the Child. New York: Basic Books.
3. Elkonin, D. B. (1978). Psikhologiya igry. Moskva: Pedagogika.

Date: 17th April-2025

4. Smirnova, E. O. (2003). *Psikhicheskoe razvitie rebenka ot rojdeniya do semi let*. Moskva: Piter.
5. Bronfenbrenner, U. (1994). *Ecological Models of Human Development*. International Encyclopedia of Education.
6. Mahmudov, M. (2021). *Bolalar psixologiyasi va pedagogikasi*. Toshkent: Fan va texnologiya.
7. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi (2020). *Maktabgacha ta’lim standartlari va metodik tavsiyalar*.
8. Шомуротов, У. (2024). ТЕХНОЛОГИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕТОДОВ АРТ-ТЕРАПИИ В УСТРАНЕНИИ ЛИЧНОСТИ АГРЕССИИ. *Предпринимательства и педагогика*, 5(2), 91-95.
9. Abdukarimovich, Y. T., & Melikmurodovich, S. U. B. (2022). Art Therapy in Eliminating Aggressiveness in the Individual. *Global Scientific Review*, 9, 1-4.
10. MELIKBOBOYEVICH, S., QIZI, O., & QIZI, Q. (2024). INSONIY MUOMALA VA MULOQOTNING PSIXOLOGIK VOSITALARI. *SAMARALI TA’LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 2(2), 180-188.
11. Melikboboyevich, S. U., & Yusufaliyevna, H. S. (2024). Educator’s Skill in Eliminating Aggressive Situations of Children Raised in Preschool Education Organization. *Samaraly Ta’lim Va Barqaror innovatsiyalar Jurnali*, 1(6), 611-616.
12. Abdukarimovich, T. Y. L., Melikboboyevich, S. U., & Isokovich, U. F. (2024). Xotira haqidagi qarashlar va xotirani rivojlantirish. *SAMARALI TA’LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 2(2), 109-117.
13. Шомуротов, У. . (2024). ТЕХНОЛОГИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕТОДОВ АРТ-ТЕРАПИИ В УСТРАНЕНИИ ЛИЧНОСТИ АГРЕССИИ. *Предпринимательства и педагогика*, 2(3), 178–181.
14. Melikboboyevich, S. U., Zafar o‘g‘li, S. L., Eshqul o‘g‘li, S. J., & Abbos o‘g‘li, Q. N. (2025). SHAXSDAGI AGRESSIVLIKNI OLDINI OLISH CHORA TADBIRLARI. *Advanced methods of ensuring the quality of education: problems and solutions*, 2(3), 20-22.

